

ምዕራፍ ዘጠኝ

የቁጠባ ባህሪ

የምዕራፍ ዓላማዎች፡ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- የቁጠባ ባህሪን ማዳበር አስፈላጊነት ትገነዘቧል ስሽ/ትገነዘባለህ።
- በአቅድና በአቅም ልክ መመራት ጠቃሚ መሆኑን ትረጃሰሽ/ትረጃሰህ።

9.1 ቁጠባ፤

9.1.1 የቁጠባ ባህሪን ማዳበር አስፈላጊነት፤

- ✓ የቁጠባ ባህሪ አስፈላጊ ነው ሲባል ምን ማለት ይመስላችኋል?
- ✓ የግለሰቦች የቁጠባ ባህሪ መዳበር ከራሳቸው አልፎ በሀገር ያለውን ጠቀሜታ ዘርዝሩ።

ሰጅ ያየካው ስራት ሲበቃ

የልጅነት ጊዜዬን ሳሰብ ሁልጊዜ ከአእምሮዬ የማይጠፋ አንድ ትውስታ አለ። የመንደራችን ሰዎች ሁልጊዜ የሚናፍቁት፣ ተዘጋጅተው በጉጉት የሚጠብቁት አንድ አመታዊ ዝግጅት ነበር።

የመንደራችን ሰዎች ተሰብስበው የአድባር በዓልን ያከብሩ ነበር። ለዚህ በዓል በልመና የሚተዳደሩት እማማ ልኬ ሳይቀሩ አንድ ድር፣ አንድ ድፎ ዳቦና አንድ ጠርሙስ አረቁ ያቀርቡ ነበር። በቀን ሠራተኛነት የሚተዳደሩት አቶ በላቸውም ሳይቀሩ ለአድባር በዓል ጊዜ ያቀርቡት የነበረው ሙክት መልኩና ትልቅነቱ አይረሳኝም።

የአድባር ክብረ በዓላችንን በመብላት፣ በመጠጣት፣ በመስከር፣ ከመቼውም ጊዜ የበለጠ ጥጋብ የሚነግሰባት እለት ነበረች። በዚያ ዝግጅት መጨረሻ ላይ እያንዳንዱ ተሳታፊና ተጋባዥ ለሚቀጥለው ዓመት ምን ማዘጋጀት

እንደሚችሉ ስእለት ያደርጋሉ ወይም ቃል ይገባሉ። ጊዜው ሲደርስ ከእለት ጉርሳቸው ቀንሰው፣ ከባሰም ተበድረው ቃል የገቡትን ወጪ በማድረግ ለአንድ ቀን ምግብና መጠጥ ይደግሳሉ።

በአንድ ወቅት ሁለት ከመንደሩ የወጡ ጎበዝ ተማሪዎች አንድ ሀሳብ አመነጩ። ብርቱካን የምትባለው ተማሪ የሚከተለውን ሀሳብ አቀረበች። “እኔና የናስ ካዋጣችሁት ገንዘብ ላይ ትንሽ ገንዘብ ሰጥታችሁን ከመንደራችን ልጆች ጎበዝ ለሆኑት በዚህ በእናንተ ፊት ሽልማት ልንሰጣቸው አስባለን” አለች።

ይህን በሰሙ ጊዜ እማማ ልኬ “እዚህ ያለው ግንዛቤ የስእለት ነው። የአድባር ገንዘብ ስለሆነ አይነካም። አድባሯ ትቆጣለች” አለ። እማማ ልኬን የተከተሉ በርካታ ሰዎች ሀሳባቸውን ሰጡ። በዚህ ጊዜ እትዬ አስቴር “እኔ ሀሳቡ ደስ ብሎኛል። ባይሆን እኔ ለህጩ ሀሳባችሁ የሚሆን ገንዘብ እሰጣለሁ። ለወደፊቱ ግን ተመካክረን እናስብበታለን” ሲሉ ተናገሩ። ያች ቀን የተቀደሰች ነበረች።

በሚቀጥለው ዓመት ሽልማት የሚገባቸው ልጆች ቁጥር ጨመረ። ጎረቤቶችም ለዚህ አይነቱ ተግባር የሚችሉትን ያህል በመደብ እየቆጠቡ ማጠራቀም ጀመሩ። በዚህ አጋጣሚ ጋሽ ኃይሉና እትዬ አስቴር ሀሳቡን አዳብረው አመጡት። ከሽልማት በተጨማሪ እንደእማማ ልኬ ያሉ ረዳት የሌላቸው አረጋው ያን፣ ታሞ በአልጋ ላይ ውሎ የነበረው ወንደላጤው ጎረቤታችን መድኃኒት የሚገዛበት ገንዘብ ድጎማ ተደረገላቸው። የመረዳዳት ጥቅም በሰፊው ጎለበተ። ለዚህ አይነቱ ወጪ እያንዳንዱ የመንደራችን ሰው እንደአቅሙ በየሁለት ወሩ እንዲያዋጣ ተስማሙ። እትዬ አስቴር ገንዘብ ያዥ፣ ሁለቱ ተማሪዎች ደግሞ ጸሀፊና ኦዲተር በመሆን እንዲያገለግሉ

ተመረጠ።። አምስተኛው ዓመት ላይ በዚህ መልኩ የሚጠራቀመው ገንዘብ ከፍተኛ በመሆኑ ለጠንካራ ዓላማ መዋል ቀጠለ።። ዛሬ ያ ስብስብ እድርም፣ የብድር አገልግሎት መስጫም ነው።።

መሰጠጃ 1

? ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።።

1. ከላይ የቀረበውን አይነት ደርጊት በሕገ ቢዎችሁ ካስ በጽሁፍ ሰክፍል ንደኛቻችሁ አቅርቡ።።
2. ተመሳሳይ ሁኔታ ከሌለ በምትኖረበት አካባቢ ሰዎች ሰቁጠባ ሲነሳሱ የሚችሉበትን የጋራ ችግርና ጉዳይ በመፈለግ መፍትሔውንም ጭምር በማቅረብ ሰክፍል አቅርቡ።።

እያንዳንዱ ሰው በእለትም ሆነ በተወሰነ ጊዜ የሚያገኘውን ገቢ ለኑሮው አብቃቅቶ ከመጠቀም ባሻገር ለወደፊት ኑሮው የሚውል ገንዘብ ማጠራቀም አለበት።። ይህን ማድረግ የየእለት ፍላጎቱን ከማሟላቱም በላይ በዜግነቱ የሚጠበቁበትን ግዴታዎች ለመወጣት ያስችላል።። ለዚህ ለምሳሌ ግብር መክፈልን መጥቀስ ይቻላል።። መንግሥት መንገዶችን የሚሰራው፣ የጤና ተቋማትን የሚገነባው፣ ትምህርት ቤቶችን የሚያስፋፋው ከህዝብ በሚሰበሰቡ መዋጮዎች ነው።። ከእነዚህ መካከል የሚሰበሰቡ ስበው ግብር ከፍተኛ ቦታ አለው።። የመንግሥት ሠራተኞች፣ ነጋዴዎች፣ እንደአቅማቸው ግብር ይከፍላሉ።። ገበሬዎች፣ በአነስተኛ ንግድ የሚተዳደሩ ሰዎችም ግብር ይከፍላሉ።። ይህንን ግብር ጊዜውን እየጠበቁ መክፈል ካልተቻለ፣ ይጠራቀምና ለመክፈል አዳጋች ይሆናል።። ስለዚህ ሁሉም ሰዎች የሚፈለግባቸውን ለመክፈል ተዘጋጅተው ለመጠበቅ የቁጠባ ባህልን ማዳበር ይኖርባቸዋል።።

ቁጠባ የተለያዩ ጠቀሜታዎች አሉት።። ከእዚህም መካከል አንዱ እራስን ለመቻል ነው።። አንድ ሰው ራሱን ችሏል ወይም ችላለች የሚባለው በግልም ሆነ በማህበራዊ ህይወት ውስጥ የሚያስፈልጉ ነገሮችን የሌሎችን እጅ ሳይጠብቅ ወይም ሳትጠብቅ መሸፈን ሲችል ወይም ስትችል ነው።። በተለይ ከቁጠባ ጋር

የተያያዘው ራስን የመቻል ሁኔታ የሚገለጸው አስፈላጊ ወጪዎችን ያለጭንቀት መሸፈን፣ ቤተሰብን ለችግር ሳያጋልጡ ኑሮን ለመምራት ሲቻል ነው።። ራሱን የቻለ ቤተሰብ ለትምህርት፣ ለምግብና ለልብስ እንዲሁም ለህክምና የሚያስፈልገውን ወጪ በራሱ አቅም መሸፈን ይችላል።። የቤተሰቡ አባላት ለተለያዩ ቁሳዊና ማህበራዊ ጥቅም እጦቶችና ችግሮች አይጋለጡም።።

ከላይ እንደተመለከተው ራስን መቻል በብዙ መልክ ይገለጻል።። በትምህርት፣ በምግብ፣ በአጠቃላይ ለኑሮ መሰረታዊ ፍላጎቶች በመሟላታቸው ሊገለጽ ይችላል።። ለዚህ ቁልፍ ግን በኢኮኖሚ ራስን መቻል ነው።። በሀገርም ደረጃ በኢኮኖሚው ራስን መቻል ከረሀብና ከበሽታ ነጻ የሆነ ህዝብ እንዲኖር ያስችላል።። ይህንን ሁኔታ ዛሬ ባደጉ ሀገራት እና ባላደጉ ሀገራት መካከል ያለውን የኑሮ ደረጃ በማነጻጸር መረዳት ይቻላል።።

ባደጉ ሀገራት የሚኖሩ ህዝቦች ሙሉ በሙሉ የትምህርት፣ የህክምና እና የሌሎች መሰረታዊ አገልግሎቶች ተጠቃሚዎች ናቸው።። እንደ ኢትዮጵያ ያሉ በማደግ ላይ ያሉ ሀገራት ህዝቦች ደግሞ በኢኮኖሚ አለማደግ የተነሳ ብዙ ችግሮች አሉባቸው።። ለአንድ ሀገር ራስን መቻል ማረጋገጫዎች ተቀማጭ የእህል ክምችት መኖርና የተፈጥሮ ሀብቶች ይዞታ መጠበቅ ወሳኞች ናቸው።።

ተቀማጭ የእህል ክምችት ማለት በየአመቱ ከሚገኙ የሰብል ምርቶች ከጊዜው ፍጆታ በማስተረፍ በመንግሥት ኅተራዎችና መጋዘኖች ለወደፊት ጥቅም እንዲሆን ማስቀመጥ ማለት ነው።። በሌላ አገላለጽ መቆጠብ ማለት ነው።።

መሰጠጃ 2

? ቀጥሎ የቀረቡትን የክርክር ሀሳቦች መነሻ በማድረግ በቡድን ሆናችሁ ውይይት አድርጉ።።

- ሀ. ሰቁጠባ ማደግ አስተዋጽኦ ያለው ባህል ነው።።
- ለ. ሰባህል ማደግ አስተዋጽኦ የሚያደርገው ቁጠባ ነው።።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

9.1.2 የቁጠባ ባህል መዳበር ለሀገር እድገት የሚኖረው ጠቀሜታ፤

- ✓ የቁጠባ ባህል መዳበር ለሀገር ዕድገት እንዴት ጠቀሜታ እንደሚኖረው ግለጹ።

የዜግነት ድርሻ ስለማት

ወ/ሮ ዘነበወርቅ አለማየሁ በተለያዩ የአውሮፓ ሀገራት በትምህርትና በሥራ ለ27 ዓመታት ከኖሩ በኋላ በ1990 ዓ.ም ወደ ሀገራቸው ሲመለሱ ለትልቅ ተግባር እራሳቸውን አዘጋጅተው ነበር። ሠርተው ያፈሩትን ንብረት ይዘው በመምጣት በወሊሶ አካባቢ የእንሰሳት ህክምና መስጫ አቋቋሙ። የዚህ የህክምና መስጫ መቋቋም ለወሊሶና ለአካባቢው ገበሬዎች ትልቅ ጥቅም እየሰጠ ነው።

ምንጭ: አዲስ ዘመን ጋዜጣ የሴቶች አምባ የካቲት 1992

መሰጠጃ 3

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት መልሱ።

1. እንደ ወ/ሮ ዘነበወርቅ አለማየሁ በቁጠባ የልማት ሥራ የሠሩ የአንድ ሰውን አስተዋጽኦ ሰክፍል ንደኛቻችሁ አቅርቡ።
2. አንድ ገለሰብ የቁጠባ ባህል ማዳበር ስራ ስለተሰጠው ሰክካባቢ ያለውን ጠቀሜታ ግለጹ።

የቁጠባ ባህል መዳበር የሚጠቅመው ለግል ብልጽግና ብቻ አይደለም። የዳበረ የቁጠባ ባህል ያላቸው ሰዎች ለሀገር ዕድገት አስተዋጽኦ ያደርጋሉ። የሥራ መስክ በመፍጠር የልማት ሥራዎችን በማስፋፋት ሊሰለፉ ይችላሉ።

መሰጠጃ 4

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች ተወያይዎት።

1. የቁጠባ ባህል እንዴት ሲዳበር ይችላል?
2. የቁጠባ ባህል መዳበር እንዴት የሀገር ዕድገትን ያፋጥናል?

9.1.3 አባካኝነትና ኋላቀር ልማዶች፤

- ✓ አባካኝነትና ኋላቀር ልማዶች ምን እንደሆኑ በቡድን ሆናችሁ ተወያይ።

ኋላቀር ልማዶች የሚባሉት ከዘመኑ የአኗኗር ስልትና አስተሳሰብ ጋር አብሮ ለመሄድ፣ አዳዲስ አስተሳሰቦችንና ሳይንሳዊ ግኝቶችን ለመቀበል እንቅፋት የሚሆኑ ነባር እምነቶችና አሰራሮች ናቸው። የቁጠባ ባህላችንን በማሳደግ እራሳችንን ጠቅመን ሀገራችን ለማሳደግ እንድንችል ለብኩንነትና ለድህነት የሚዳርጉ ኋላቀር ልማዶችን ማስወገድ ይገባናል።

ለብኩንነትና ለድህነት የሚዳርጉ ኋላቀር ልማዶችን ማስወገድ፤

አባካኝነት በአይነትና በገንዘብ ያለን ንብረት ያለእቅድ ማጥፋት ማለት ነው። ይህ ደግሞ የቁጠባ ተቃራኒ ነው። ለብኩንነት የሚዳርጉ ኋላቀር ልማዶች ዘርፈ ብዙ ናቸው። አባካኝነትና ለድህነት የሚዳርጉ ኋላቀር ልማዶች ከሚባሉት መካከል ድግስ ማብዛት፣ ጊዜን ማባከን፣ የአካባቢ የተፈጥሮ ሀብትን አላግባብ መጠቀም፣ በዋናነት የሚጠቀሱ ናቸው።

አባካኝነትን የሚያስከትሉ ኋላቀር ልማዶች ስለወደፊቱ ከማሰብ ይልቅ የእለት የእለቱን ብቻ በመመለከት እቅድ አልባ የንብረት አጠቃቀምን የሚያበረታቱ ናቸው። አባካኝነት ቅድሚያ የሚሰጠውን ቅድሚያ ከማይሰጠው፣ አስፈላጊ የሆነውን አስፈላጊ ካልሆነው መለየት አለመቻል ነው። ብኩንነት ለአንድ ጊዜ ፍጆታ ከመጠን በላይ ወጪ ማድረግም ነው። በአጠቃላይ ብኩንነት ለነገ ወይም ለወደ ፊት ተብሎ መቀመጥና መቆጠብ የሚገባውን ሀብት ከእቅድ ውጪ ለዛሬ ጥቅም ብቻ ማዋል ነው። በግለሰብ ደረጃ ሰዎች ለአባካኝ የሚዳረጉት በዋናነት ራስን በሥነምግባር ካለማንጽ ነው። ይህም በመጥፎ ሱሶች በመጠመድ ሊገለጽ ይችላል።

የሰዎች ብኩንነት በማህበራዊ ኑሮ ውስጥ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ያለው ጫና ከፍተኛ ነው። ብኩንነት የተጠናወታቸው የህብረተሰብ ዓባላት የሌሎችንም ሰላም ያደፈርሳሉ። ቢቸገሩ የሌሎችን እርዳታና ድጋፍ ይሻሉ።

ቤተሰብ ላይ ጫናይፈጥራለ:: የሥራ ሥነምግባራቸው ጠንካራ ስላልሆነ ይህ ባህርያቸው ምርታማነት ላይ አሉታዊ ውጤት አለው:: ለምሳሌ አንድ የሰራተኞች ማመላለሻ አውቶ ቡስ የሚያሸከረክር ሰው፣ ሰዓት የማያከብር ቢሆን የመስሪያ ቤት ሰዎችን ከቦታ ቦታ ለስራ ጉዳይ የማዘዋወር ሃላፊነቱን ስለማይወጣ ስራን በጊዜው እንዳይሰራ ያደናቅፋል:: ራሱም ቢሆን በማህበራዊ ኑሮ ውስጥ መከበርን ያጣል::

የቡድን ሥራ፤
በአካባቢያችሁ ለድህነት ሊዳርጉ የሚችሉ ጓላቀር አሠራሮችን በቡድን ሆናችሁ በማጥናት በክፍል ውስጥ ተወያዩባቸው::

9.2 በእቅድና በእቅም ልክ መመራት፤

አንድ ታዋቂ ድምጻዊ በሚጫወተው ዜማ ውስጥ፤

- ✓ የሚሉ ስንኞች አሉ:: ይህ ግጥም ምን አይነት መልእክት እንደሚያስተላልፍ ግለጹ::
“እቅምን አውቆ መኖር ጥፋ ነው ታላቅ ችሎታ ነው”

ወደ ተበዳሪ ወደ ስበዳሪ ደሞታህ፤

ፍቅርተ በምትሰራበት መስሪያ ቤት ውስጥ በመሸቀርቀሯ ትታወቃለች:: የአንድ ክፍል ጸሀፊ ሆኖ ሳለ ከምታገኘው ደመወዝ ጋር በማይመጣጠን ደረጃ ታጌጣለች:: ሁልጊዜ አዳዲስ ፍሽኖችን ትከተላለች:: ይህን የሚመለከቱ የመስሪያ ቤቷ ሰዎች የማይነጥፍ የገቢ ምንጭ እንዳላት ይጠረጥራሉ:: ምሥጢሩ ግን ሌላ ነው:: ፍቅርተ የብዙ ሰዎች እዳ አለባት:: አንዳንድ ልብሶቿና እቃዎቿ በዱቤ የተወሰዱ አለያም በብድር የተገዙ ናቸው::

አክሊሉ ሌላው የመስሪያ ቤቱ ሾፌር ነው:: ጠዋት ለስራ ስምሪት ሲፈለግ አይገኝም:: በደመወዝ ሰሞንም ሆነ በሌሎች ባልተጠበቁ ቀናት ከስራ ገበታው በመጥፋት የታወቀ ነው:: በቢሮ አካባቢ የሚስተዋለው የወር ደመወዝ በሚከፈልበትና የደሞዝ ብድር በሚ

ሰጥበት ጊዜ ነው:: የሚደበቃቸውም ሰዎች ብዙ ናቸው:: ምክንያቱም “ደመወዜን ስቀበል እከፍላችኋለሁ” በማለት የተበደራቸውን ሰዎች እመልሳለሁ ባለበት ጊዜ ሲጠፋባቸው ማፈላለግ ይይዛሉ:: ከፍቅርተ የሚለየው ከመልበስና ከማጌጥ ይልቅ በቁማርና በመጠጥ ብኩን ህይወት መምራቱ ነው::

የገንዘብ ክፍል ሹሚ አለሚቱ ብቻ የሁለቱን ሚስጢር ታውቃለች:: ለምን ከዚህ የብድር ሱስ እንደማይወጡ ስትጠይቃቸው ወይ “አበዳሪ ወይ ተበዳሪ ይሞታል” የሚል መልስ ይሰጧቸዋል::

እዳው ሳይከፈል ይቀራል ማለታቸው ነው:: በዚህ ጊዜ አንገቷን ነቅንቃ የጠየቋትን ብድር አስፈርማ ትሰጣቸዋለች:: የሚቀጥለው ወር ተመልሰው ይመጣሉ::

መሰጠጃ 5

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት መልሱ::

1. ፍቅርተና አክሊሉ ከአቅማቸው በላይ ለመኖር መፈሰጋቸው ምን ጉዳት አስከተሰባቸው?
2. እንደ ፍቅርተና አክሊሉ በአካባቢያችሁ ከአቅማቸው በላይ የሚኖሩ ሰዎች ካሉ ምን ታደርጋላችሁ?

በእቅድና በእቅም ልክ መመራት ሁለት ጽንሰ ሀሳቦችን የያዘ ጉዳይ ነው:: እነሱም፤

ሀ. በእቅም ልክ መኖር፤

በእቅም ልክ የሚኖር ሰው አስፈላጊ ያልሆኑ ወጪዎችን ስለማያወጣ ለወደፊት ህይወቱ የሚጠቅመውን ገንዘብና ንብረት ለማስቀመጥ ይችላል:: ይህን በማድረጉም ራሱም፣ አካባቢውም ሆነ ሀገሩ እንዲጠቀሙ አስተዋጽኦ ያደርጋል:: በአንጻሩ በእቅም ልክ የማይኖሩ ሰዎች በእዳ የተዘፈቁና ከገቡበትም እዳ መውጣት የሚከብዳቸው ናቸው::

በእቅም ልክ አለመኖር በብዙ ሁኔታዎች ሊገለጽ ይችላል:: ለምሳሌ ተበድሮ የቅንጦት እቃዎች ወይም በወቅቱ በጣም አስፈላጊ ያልሆኑ ነገሮችን መግዛት፣ ከሚገኝ ገቢ በላይ የሚያስወጡ ፍላጎቶችን ማስተናገድ፣ ሌሎች

የሚገዙት ወይም የሚያደርጉትን እኔስ ከማን እንኼ በሚል መንፈስ በተመሳሳይ ለመፈጸም መሞከር ሊጠቀሱ ይችላሉ። ይህ መጥፎ ልማድ ከመሆኑ የተነሳ ከፍተኛ የሆነ ችግርም ያስከትላል። ሥነልቦናዊ እርካታ አለማግኘት አንዱና መሠረታዊ ችግር ነው። በሌላ በኩል በእቅም ልክ አለመኖር የበታችነት ስሜት እንዲሰማ ያደርጋል። የፈለጉትን ለማሟላት ያላዘጋጁትን ገንዘብ ከሰው መበደርን ያመጣል። ወደዚህ ችግር ላለመግባት በሚገኝ ገቢ ራስን ገደቦ መኖር ብልህነት ነው።

የገንዘብ አጠቃቀምን ማወቅ አንዱ የቁጠባ ጥበብ ነው። የቁጠባ ማሳደጊያ ዘዴዎች ከግለ ሰብ ግለሰብና ከማህበረሰብ ማህበረሰብ ይለያ ያሉ። ለምሳሌ አንዳንድ ሰዎች ቋሚ ንብረቶችን በመግዛት በእጃቸው ያለ ገንዘብ እንዳይጠፋ ያደርጋሉ። አንዳንድ ሰዎች ያለማቋረጥ በየጊዜው ገንዘብ በባንክ ያጠራቅማሉ። በባንክ አገልግሎት ይበልጥ በተጠቀሙ ቁጥር ባስቀመጡት የገንዘብ መጠን ልክ ወለድ ያገኛሉ።

አገኘ። ቴዎድሮስ ግልጽ በመሆኑ የአኗኗሩን ሥልት ለዚህ ጓደኛው ገለጸለት። ጓደኛውም የራሱን ገንዘብ አጠቃቀም ዘዴ ነገረው። ዘዴው ማንም ሰው የሚያገኘውን ገንዘብ እንዴት በእቅድ ሊጠቀምበት እንደሚችል የሚያሳይ ነው።

የወጪ ርዕስ	የወጪ መጠን በመቶ
ለቤት ወጪ	50 በመቶ
ለማህበራዊ ጉዳይ መዋጮ	7 በመቶ
ለትራንስፖርት	17 በመቶ
ለህክምና መጠባበቂያ	9 በመቶ
ለቁጠባ ተቀማጭ	10 በመቶ
መዝናኛ	2 በመቶ
ትምህርት ለማሻሻል	5 በመቶ

መሰረተ 6

ለ. በእቅድ መመራት

የቴዎድሮስ ገጠሙኝ

ቴዎድሮስ ከቤተሰቦቹ ስለገንዘብ አጠቃቀም ምንም ልምድ አልቀሰመም። ከመምህራን ማሰልጠኛ ኮሌጅ ተመርቆ ሥራ እንደጀመረ የመጀመሪያ ደሞዱን እንዴት ሊጠቀምበት እንደሚችል ሲያስብ ከሁለት ቀናት በላይ ፈጅቶበት ነበር። በምረቃው ላይ ተገኝተው ደስታቸውን በመግለጽ ስጦታዎች ያበረከቱለትን ጓደኞቹን መጋበዝና ለመምህርነት የሚመጥኑ አልባሳትን መግዛት አሰበ። ደሞዱ ግን አልበቃውም። በአንድ ጊዜ ተነባብረው የመጡበትን ሀሳቦች በአንድ ጊዜ መፈጸም እንዳለበት ያምናል። ስለሆነም “ወደፊት ሠርቼ እከፍላለሁ” ብሎ ተበደረና በሙሉ ተጠቀመበት። የተከታዩ ወር ደሞዱ ከፊሉ ለእዳ ተከፈለ። ቀሪው ደግሞ እስከሚቀጥለው የደሞዱ ጊዜ እንደማይበቃው ተገነዘበ።

በዓመቱ ቴዎድሮስ ሠርቶ ደመወዝ እያገኘ ሳለ ስለችግር ማውራት ጀመረ። ቤተሰቦቹን እጅግ አስፈላጊ በሆነ ጉዳይ ላይ እንኩዋን መርዳት ስለተሳነው መበላጩት አዘወተረ። በመካከሉ አንድ ኑሮውን በእቅድ የሚመራ ጥሩ ጓደኛ

ሠንጠረዥን መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ከተራ ቁጥር 1 እስከ 7 ከተዘረዘሩት መካከል ተገቢ የሆኑ እና ያልሆኑ ወጪዎች ካሉ አመልክቱ። እንዲሁም መሻሻል ያሰባቸውን ወጪዎች ሰዩ።
2. የቴዎድሮስ ደመወዝ ብር ሦስት መቶ ሃምሳ (350.00) ነው። ከላይ ባለው መሰረት ሸንሽናችሁ የወጪውን መጠን ለማሳየት ሞክሩ።
3. የምትቀርቡት አንድ የቤተሰብ አባል በመጠየቅ የቁጠባ ዘዴያቸው እንዴት እንደሆነ እነጋግሩ። ከዚያም ከቴዎድሮስ የወር ወጪ ስሌት አንጻር ገቢያቸውን ሸንሽና አመልክቱ። ዘዴው ሳነጋገራችሁት ሰው ይስማማል ወይስ አይስማማም? ስምን?

እቅድ በወደፊት ህይወት የሚከናወኑ ተግባራትን አስቀድሞ መተለም፣ እንዲሁም በገንዘብ፣ በእውቀትና በጊዜ የሚያስፈልጉ ግብአቶችን አስቀድሞ መደልደል ነው። በማንኛውም ደረጃ እቅድ ለሰው ልጆች ህይወት ወሳኝ ነው። እቅድ በግለሰብም ደረጃ ሆነ በሀገር ደረጃ ሊከተሉት የሚገባ የእድገት ኅዳና ነው።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

መሰጠጃ 7

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

- 1. በመንገድ ላይ ደረጃ እቅድ ላይ የሚደረጉ ስብሰባዎች ወይም ወሳኔዎች ስለመኖራቸው ሰምታችሁ ታወቃላችሁ?
- 2. እነዚህ እቅዶች በምን በምን ላይ ያተኮሩ ናቸው?

ሐ. በእቅድና በእቅድም ልክ መመራት ለሀገር እድገት የሚኖረው ጠቀሜታ

- የግለሰቦች እድገት ከሀገር እድገት ጋር እንዴት ሊያያዝ እንደሚችል ግለጹ፡፡

ሰጅ በእድሉ ያድጋል

አቶ በድሩ፣ ወ/ሮ ሸምስያን በሁለተኛ ሚስትነት ባገቡ በአመታቸው ይኸው የስምንተኛ ልጃቸውን መወለድ እየተጠበቁ ነው። ለዚህ ዝግጅታቸው ደግሞ ጎረቤታቸው አቶ ኃይለአየሱስና ባለቤታቸው ወ/ሮ አስካለ እየተባበሯቸው ነው። አቶ በድሩ የመጀመሪያ ባለቤታቸውን ወ/ሮ ኑሪያን ሲያገቡ አቶ ሃይለአየሱስ ሦስተኛ ወር የትዳር ጊዜያቸው ላይ ነበሩ። ዛሬ ሁለቱም የበርካታ ልጆች ወላጆች ናቸው።

አቶ ኃይለአየሱስ ያለቻቸውን አነስተኛ መሬት እያረሱ የሚያስተዳድሯቸው ልጆች የትምህርት እድል አላገኙም። አቶ በድሩም ከሁለቱ ሚስቶቻቸው ከወለዱቸው ከስምንቱ ልጆች አራቱ በንግድና በጉልበት ስራ ሰብብ ወደተለያዩ አካባቢዎች ተሰደዋል።

ሁለቱን ቤተሰቦች የሚያመሳስሏቸው ብዙ ነገሮች አሏቸው። ሁለቱም “ልጅ ፀጋ ነው” በሚለው አባባል ያምናሉ። ልጆችን አብዝቶ መውለድ ጎጂ ነው የሚለው ሀሳብ የሰይጣን አመለካከት ነው ብለው ያስባሉ። አራርቆ መውለድ ለእናቱም ጤንነት ሆነ ለልጆቹ አስተዳደግ መልካም መሆኑን አስበውት አያውቁም። ያለእድሜ ጋብቻ የሚያስከትለው ጉዳት፣ ወሊድን የመቆጣጠር ጥቅም፣ ወዘተ የሚሉት አስተሳሰቦች አይገቧቸውም።

ለማህበር ድግስ፣ ለህክምናና ለምግብ የሚያስፈልገው ወጪ አስቀድሞ ሊታሰብበት እንደሚገባ አይረዱም። የተወለዱትም ልጆቻቸው ሆኑ ገና የሚወለዱት ሲያድጉ እድል እንደም

ትታደጋቸው አድርገው ያስባሉ። ሰሞኑን የቤተሰብ ምጣኔ አገልገሎትን ጥቅም ለማስተማር ወደ አካባቢው የዘመቱት የጤና ባለሙያዎች በሁለቱ ቤተሰቦች ተቀባይነት አላገኙም። ሁለቱ ወላጆች ይህንን ትምህርት ለአቅመ አዳምና ለአቅመ ሄዋን የደረሱትም ሆነ ያልደረሱት ልጆቻቸው እንዲሰሙ አይፈልጉም።

መሰጠጃ 8

ከላይ በቀረቡት ምንባብ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

- 1. ሁለቱን ቤተሰቦች የሚያመሳስላቸው ምንድን ነው?
- 2. ስፍርቅ መውሰድ ስቤተሰብ ኑሮ መሻሻል የሚሰጣቸው ጥቅሞች ምን ምን ናቸው?

ልጆች የሚያድጉት በእድል ሳይሆን በወለዱቸው ቤተሰቦቻቸው የገቢ መጠንና የአስተዳደግ ብቃት ነው። በሀገራችን አንዲት ሴት በአማካይ እስከአምስትና ስድስት ልጆችን መውለድ የተለመደ ነው። አምስት ስድስት ልጆችን መውለድ ደግሞ የተሟላ የትምህርትና የጤና አገልገሎት እንዲያገኙ ለማድረግ እንደማያስችል የታወቀ ነው።

ለእናቶች ሞት ቁጥር መጨመር፣ ለጎዳና ተዳዳሪነትና ለልመና የሚዳረጉ ሁኔታዎች የሚመነጨት የቤተሰብ ምጣኔን ሥልት ካለ መጠቀም ነው። የቤተሰብ ምጣኔ አለመጠቀም ከፍተኛ የሆነ የህዝብ ብዛትን ያስከትላል። የህዝብ ብዛት ደግሞ ያልተመጣጠነ የተፈጥሮ ሀብትን ጥቅም ላይ እንዲውልና መጨመሩ ትውልድ ችግር ላይ አንዲወድቅ ያደርጋል።

የሚከተለውን ተግባር ሥሩ፡፡

በአካባቢያችሁ ከቤተሰብ ብዛት ጋር በተያያዘ በችግር የሚኖር/የምትኖር አንድ ሰው በማፈላለግ አነጋግራችሁ ታሪኩን በጽሁፍ አቅርቡ። በጽሁፉ ውስጥ የምትጠቅሱት ወይም የምትጠቅሷት ባለታሪክ ተሞክሮ ለሌሎች ሰዎች የሚሰጠውንም ትህምርት አሳዩ።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

የምዕራፍ ማጠቃለያ

የቁጠባ ባህል ማደግ ስግግሩም ሆነ ስማምታዊ ብልጽግና አስፈላጊ ነው። በሀገር ደረጃ የቁጠባ ባህል መዳበር የሚኖረውን ጠቀሜታ ብንወስድ ህዝቦች የትምህርትና የህክምና አገልግሎት በአስተማማኝ ሁኔታ እንዲያገኙ ያስችላል። የተፈጥሮ ሀብትን መጠበቅም ከቁጠባ ባህል ጋር ይያያዛል። ይህን ማድረግ ለወደፊቱ ትውልድ ማሰብ ነው። ስመስምስም ረጅም አመታት የፈጁትን ደኖች መጨናጨፍ፣ አፈርን ለመሸርሸር ማጋሰጥ፣ የመሳሰሉት ድርጊቶች ግን ድህነትን የሚያስከትሉ ድርጊቶች ናቸው።

በግለሰብ ደረጃ ደግሞ የገንዘብ አደያዘና የንብረት አጠቃቀም ስነ-ር ዋስትና ይሰጣሉ። ይህም የሚጠቅመው ራስን ለመቻል፣ ለኢንቨስትመንት ወይም ለልማት ስራ፣ እና ስማምታዊ ተሳትፎ መዳበር ነው። ለዚህ የሚረዱ የቁጠባ መርሆችም አሉ። ስምሳሌ ወጪ ከገቢ እንዳይበልጥ ማድረግና ስማምታዊ አጋጣሚዎች ገንዘብ ማስቀመጥ ጥቂቱ ናቸው።

የቁጠባ ባህልን ስማምታዊ የተለያዩ ዘዴዎች አሉ። ቤተሰብን መመገን፣ የጊዜን ክቡርነት መረዳትና ማክበር፣ በአቅም ልክ መኖርን ማወቅ ናቸው። ከዚህ ጋር ተያይዞ መታወቅ ያለበት የቁጠባ ባህል እንዳይገሰብት የሚያደርጉ ሁኔታዎች መኖራቸውን መገንዘብ ነው። እነዚህም ቁጠባን የሚዳረፉ ኋላቀርና ጎጂ ልማዶች ናቸው። ስምሳሌ አባካኝነት ንብረትን፣ ገንዘብንና የተፈጥሮ ሀብትን አሳግባብ መጠቀም፣ ማውደም ማለት ሲሆን ለዚህ የሚያነሳሱ ኋላቀር ልማዶች ደግሞ ዘመናዊ አኗኗር ዘዴዬንና አስተሳሰብን ለመቀበል ዝግጁነቱ አስመኖር፣ ሳይንሳዊ ግኝቶችን አስመቀበል፣ አስመማር፣ የግንዛቤ ማነስ ናቸው። እነዚህን እንከናወን ደግሞ በማስተማር መሰውጥ ይቻላል።

የምዕራፍ ቁጠባ ቃላት

ስንኝ:- የግጥም ነጠላ መስመር።

የመሰረተ ልማት ተቋማት:- እንደ የመንጃዛና የስልክ የመሳሰሉትን የመገናኛ ዘዴዎች፣ የሃይል ምንጭ የሆነው የኤሌክትሪክ መዘርጋትንም ያጠቃልላል።

ኢንቨስትመንት:- ገንዘብን በቋሚ የምርት ወይም የአገልግሎት ስራ ላይ ማዋል። ኢንዱስትሪና ፋብሪካ የመሳሰሉት።

አድባር:- ባህላዊ እምነት፣ ትልቅ ዛፍ ስር አመት እየተጠበቀ የሚደረግ የአምልኮ ሥርዓት።

ራዕይ:- ወደፊት የሚመጣን ወይም የሚያጋጥምን ሁኔታ ከወዲህ አስቀድሞ ማለም፣ ዓላማና ግብን አስቀድሞ ማስቀመጥ።

ዳቤ:- በተወሰነ ጊዜ ዋጋውን ስመክፈል ቃል በመገባት እቃን ወይም ስቃይን ከሻጮች መውሰድ።

የምዕራፍ የክሰሳ ጥያቄዎች

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «አውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. አንድ ሰው የቁጠባ ባህል ቢኖረውም ባይኖረውም ተጠቃሚውም ሆነ ተጎጂው ራሱ ነው።
2. አንድ ሰው በማናቸውም መንገድ ሀብታም መሆን እንደሚቻል ካመነ የቁጠባ ባህል ምንነት ገብቶታል ማለት ነው።
3. የተፈጥሮ ሀብት በየጊዜው ራሱን የሚተካና እንደአላቂ እቃዎች ጥቅም ላይ ውሎ የማያልቅ ነው።
4. በአጭር ጊዜ ለሚታይና ከረጅም ጊዜ በኋላ ለሚገኝ ውጤት ያለንን በጀት እኩል አካፍለን መጠቀም ይኖርብናል።
5. ጥሩ የኑሮ ስልት አለ ማለት የሚቻለው የተመጣጠኑ የገቢና የወጪ ስልት ሲኖር ነው።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ“ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

ሀ	ሰ
1. የተፈጥሮ ሃብት፤	ሀ. ማእድናት።
2. የቤተሰብ ምጣኔ፤	ለ. እቅድ።
3. ኋላቀር አስተሳሰብ፤	ሐ. ለሌሎች አለማሰብ።
4. ብኩንነት፤	መ. በአቅም ልክ መኖር።
5. የቁጠባና ብድር ማህበር፤	ሠ. እኔ የምሞተው ዛሬ ማታ ገብስ የሚደርሰው ለፍልሰታ።
	ረ. ገደብ የለሽ ፍላጎትን ማስተናገድ።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. የአንድን ሀገር እድገት ሊያመጡ የሚችሉት ሁኔታዎች፤
 - ሀ. የህዝቦች ከኋላ ቀር ልማዶች መላቀቅ፤
 - ለ. የረጅም ጊዜ እቅድ፤
 - ሐ. የአጭር ጊዜ እቅድ፤
 - መ. ሁሉም መልሶች ናቸው።
2. ለወደፊት ትውልድ ማሰብ ማለት ከሚከተሉት ውስጥ ከአንደኛው ሀሳብ ጋር አይስማማም፤
 - ሀ. የቁጠባ ባህልን አዳብሮ ማስተላለፍ፤
 - ለ. በትምህርትና በእውቀት የታነጸ ትውልድ መቅረጽ፤
 - ሐ. የተፈጥሮ ሀብቶችን አሟጦ አለመጠቀም፤
 - መ. የአካባቢ ጥበቃና እንክብካቤ ማድረግን አይመለከትም።
3. ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ ለብክነት የሚዳርግ ድርጊት ነው፤
 - ሀ. ፊልም ቤቶችን ማስፋፋት፤
 - ለ. በገጠር መንደር ውስጥ የነዳጅ ማደያ ለማቋቋም ኢንቨስት ማድረግ፤
 - ሐ. ለሁሉም ዜጎች የትምህርት እድል መፍጠር፤
 - መ. የቤተሰብ ምጣኔ መለመድ።
4. ራስን መቻል ማለት፤
 - ሀ. ከሰው መነጠል ማለት ነው፤
 - ለ. ለሌሎች ራስን መቻል ድጋፍ ማድረግ ነው፤
 - ሐ. ከጥገኝነት መላቀቅ ማለት ነው፤
 - መ. ከሀ በስተቀር ሁሉም መልሶች ናቸው።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. በአይነትም ሆነ በገንዘብ ያለን ንብረት ማጥፋት _____ ይባላል።
2. የቁጠባ ባህል በግለሰብም ሆነ በአገር ደረጃ ለማጎልበት መለመድ ካለባቸው የኑሮ ስልቶችና ልምዶች መካከል _____ እና _____ ሊጠቀሱ ይችላሉ።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. ለቁጠባ ባህል መዳበር አስፈላጊነት ምሳሌ የሚሆኑ ታሪኮችን በማካተት አስረዱ።
2. የኋላቀር አመለካከቶች በቁጠባ ባህል አለመዳበር ላይ ቀጥተኛ ተጽእኖ አላቸው። ይህንን ከአካባቢያችሁ ተጨባጭ ሁኔታ በመነሳት የምታውቁትን ግለጹ።